

Ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 tới lĩnh vực bảo hiểm tại Việt Nam

TRẦN VIỆT TRANG*

Dịch Covid-19 bùng phát đã gây nhiều ảnh hưởng tiêu cực tới nền kinh tế thế giới và kinh tế Việt Nam. Bên cạnh những ngành như du lịch, dịch vụ và sản xuất công nghiệp bị suy giảm tốc độ tăng trưởng, thì lĩnh vực bảo hiểm cũng chịu tác động không nhỏ. Bài viết này đánh giá tổng quan các tác động tích cực và tiêu cực của dịch Covid-19 đến lĩnh vực bảo hiểm ở Việt Nam, bao gồm: (1) Bảo hiểm xã hội (BHXH), bảo hiểm y tế (BHYT) và bảo hiểm thất nghiệp (BHTN); (2) Bảo hiểm thương mại. Qua đó, tác giả đề xuất các giải pháp nhằm tháo gỡ khó khăn cho các doanh nghiệp, người lao động chịu ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 có liên quan đến lĩnh vực bảo hiểm.

TÁC ĐỘNG CỦA DỊCH COVID-19 ĐẾN LĨNH VỰC BẢO HIỂM

Dịch Covid-19 xuất hiện ở Việt Nam vào đầu năm 2020. Từ đó đến nay, trải qua 4 đợt bùng phát, dịch Covid-19 đã có tác động tiêu cực đến hầu hết các ngành, các lĩnh vực trong nền kinh tế, trong đó có lĩnh vực bảo hiểm.

Đối với xã hội, bảo hiểm y tế và bảo hiểm thất nghiệp

Tính từ đầu mùa dịch đến nay, tác động tích cực của dịch Covid-19 chủ yếu là góp phần nâng cao nhận thức của người lao động và người sử dụng lao động về sự cần thiết và vai trò của BHXH, BHYT và BHTN. Từ đó, giúp họ nâng cao hơn nữa nghĩa vụ và trách nhiệm của mình là cần phải chủ động và tự giác tham gia BHXH, BHYT và BHTN. Bởi trong đại dịch, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Chỉ thị số 11/CT-TTg, ngày 4/3/2020 về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất, kinh doanh, đảm bảo an sinh xã hội nhằm ứng phó dịch bệnh. Theo đó, Thủ tướng Chính phủ đã giao cho cơ quan BHXH Việt Nam chủ trì phối hợp với một số ban ngành liên quan hướng dẫn tạm dừng đóng BHXH và BHTN với các đối tượng bị ảnh hưởng. Còn người lao động bị thất nghiệp, thì phần lớn đã được giải quyết trợ cấp BHTN kịp thời, đúng đối tượng... Từ đó, họ vượt qua khó khăn và ngày càng tin tưởng vào chính sách BHXH, BHYT và BHTN của Đảng và Nhà nước.

Tuy vậy, tác động tiêu cực của dịch Covid-19 đến lĩnh vực bảo hiểm cũng rất lớn. Điều đó được thể hiện rất rõ từ một số vấn đề thực tế sau đây:

Một là, theo Hiệp hội Bảo hiểm Việt Nam, tính đến hết năm 2021, cả nước đã có hơn 1,6 triệu người làm công ăn lương bị thất nghiệp, riêng TP. Hồ Chí Minh là gần 0,7 triệu người. Bên cạnh đó, hơn 8.000 doanh nghiệp phải ngừng hoạt động, hoặc cho một bộ phận người lao động ngừng việc. Thực trạng này có tác động nhiều mặt đến toàn bộ nền kinh tế. Riêng lĩnh vực BHTN, đã phải xét trợ cấp thất nghiệp cho hơn 850 nghìn người lao động thuộc diện tham gia BHTN bị thất nghiệp. Bởi vậy, Quỹ BHTN đang bị bội chi, ảnh hưởng lớn đến việc cân đối Quỹ và hoạt động đầu tư Quỹ BHTN.

Hai là, việc tạm dừng đóng BHXH vào quỹ hưu trí và tử tuất với một số đối tượng bị ảnh hưởng của dịch bệnh theo Công văn số 860/BHXH-BT, ngày 17/3/2020 của BHXH Việt Nam cũng ảnh hưởng trực tiếp và rất lớn đến việc hình thành và cân đối quỹ hưu trí và tử tuất. Đây là loại quỹ dài hạn và chiếm tỷ trọng rất lớn trong tổng quỹ BHXH Việt Nam (khoảng 80%), cho nên việc tạm dừng đóng và miễn đóng có ảnh hưởng tiêu cực đến việc cân đối loại quỹ này. Ngoài ra, nếu được đóng đầy đủ và đúng hạn, thì nguồn quỹ hưu trí và tử tuất sẽ tăng, từ đó làm cho kết quả cũng như hiệu quả đầu tư quỹ nhân rồi thu được sẽ lớn hơn so với hiện tại.

* Trường Đại học Hải Phòng

Ba là, tình hình dịch bệnh ảnh hưởng rất lớn đến việc mở rộng đối tượng tham gia BHXH, BHYT và BHTN. Năm 2021, số doanh nghiệp được thành lập mới và quay trở lại hoạt động chỉ đạt khoảng 74 nghìn doanh nghiệp. Trong khi đó, số doanh nghiệp dừng hoạt động và phá sản đã lên tới hơn 80 nghìn doanh nghiệp. Như vậy, số lao động và số doanh nghiệp thuộc diện tham gia BHXH, BHYT và BHTN bắt buộc không những không tăng, mà thậm chí có những tháng còn giảm đi (như tháng 4 và tháng 8). Cũng do dịch bệnh, mà số lao động tham gia BHXH tự nguyện cũng bị chững lại ở con số gần 600 nghìn lao động. So với năm 2020, số này có tăng, nhưng không đáng kể do thu nhập của người lao động thấp, lại không ổn định và một số các nguyên nhân kinh tế - xã hội khác ảnh hưởng do dịch bệnh.

Bốn là, việc tổ chức chi trả BHTN trong những tháng vừa qua là một khối lượng công việc khổng lồ, đôi khi cơ quan BHXH các cấp bị quá tải. Bởi, số người nộp hồ sơ đăng ký thất nghiệp và hưởng trợ cấp thất nghiệp tăng đột biến, nhất là ở Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh, Đồng Nai, Bình Dương, Hải Phòng... Điều này khó tránh khỏi những khiếm khuyết phát sinh, thậm chí là vi phạm pháp luật, như: sai sót, lợi dụng để trục lợi BHTN, BHYT. Tính chất kịp thời, nhanh chóng và chính xác đôi khi cũng bị ảnh hưởng.

Đối với bảo hiểm thương mại

Cũng giống như BHXH, BHYT và BHTN, do tình hình dịch bệnh diễn biến phức tạp, nên người dân và doanh nghiệp ngày càng ý thức hơn về tầm quan trọng của bảo hiểm thương mại trong việc bảo vệ sức khỏe bản thân và gia đình. Vì thế, nhu cầu về bảo hiểm sức khỏe trong bảo hiểm thương mại vẫn khá cao và có xu hướng tăng nhanh. Theo số liệu thống kê của Hiệp hội Bảo hiểm Việt Nam, trong năm 2021, nghiệp vụ bảo hiểm sức khỏe của Bảo hiểm Bảo Việt tăng hơn 30%, của PTI tăng 32% so với cùng kỳ năm 2020. Ngoài ra, do Bộ Y tế chi trả miễn phí cho chi phí khám, chữa bệnh và điều trị bệnh nhân Covid-19, nên các doanh nghiệp bảo hiểm phi nhân thọ sẽ không phải chịu các rủi ro liên quan đến các chi phí y tế phát sinh.

Bên cạnh tác động tích cực, những tác động tiêu cực của dịch bệnh Covid-19 đến bảo hiểm thương mại nước ta có thể kể đến như:

Thứ nhất, do dịch bệnh bùng phát nhanh, mạnh khiến kinh tế toàn cầu nói chung và Việt Nam nói riêng bị đình trệ và đứt gãy, doanh nghiệp thu hẹp sản xuất, thậm chí đóng cửa..., từ đó đã làm cho sức mua bảo hiểm thương mại giảm sút mạnh, chi phí bồi thường và hiệu quả kinh doanh cũng bị ảnh hưởng tiêu cực. Cùng với đó, hoạt động đào tạo, tuyển dụng đại lý mới gặp khó khăn. Các doanh nghiệp bảo hiểm phải hủy bỏ, dừng tổ chức các hội nghị, hội thảo khách hàng đã lên kế hoạch trước và chịu chi phí phạt, do không được tập trung đông người. Đặc biệt, lĩnh vực bảo hiểm nhân thọ với đặc thù cần có sự gặp mặt trực tiếp và tư vấn cho khách hàng của đội ngũ nhân viên, đại lý bảo hiểm, nên càng khó khăn hơn.

Thứ hai, nhiều nghiệp vụ bảo hiểm thương mại chịu sự tác động trực tiếp và rất lớn của đại dịch Covid-19, như: bảo hiểm du lịch, bảo hiểm hàng hải, bảo hiểm hàng không... Dịch Covid-19 khiến rất nhiều tour du lịch, chuyên công tác, hội nghị, hội thảo về cơ bản đều bị hủy. Du lịch nước ngoài trong năm 2021 vừa qua về cơ bản là không còn. Nhu cầu đối với nghiệp vụ bảo hiểm du lịch giảm hẳn. Chẳng hạn, đối với Bảo hiểm Bảo Việt, thì bảo hiểm du lịch cá nhân năm 2021 giảm 32% so với cùng kỳ. Bên cạnh đó, do dịch bệnh, nên thương mại quốc tế giảm đã ảnh hưởng rất lớn đến nghiệp vụ bảo hiểm hàng hóa xuất - nhập khẩu và tàu biển. Tính chung toàn thị trường bảo hiểm Việt Nam, trong năm 2021, doanh thu bảo hiểm hàng hóa giảm 20%, bảo hiểm tàu biển giảm 20%, bảo hiểm hàng không giảm 11%... (Hiệp hội Bảo hiểm Việt Nam, 2021).

Thứ ba, dịch Covid-19 đã làm cho nhiều doanh nghiệp đóng cửa hoặc ngừng hoạt động, thu nhập của người lao động và người sử dụng lao động bị ảnh hưởng nên cũng ảnh hưởng tiêu cực đến nghiệp vụ BHYT, nhất là loại hình bảo hiểm nhân thọ. Nhiều doanh nghiệp đã phải giảm nhân sự dẫn đến cắt giảm chương trình bảo hiểm và ngân sách cho bảo hiểm, nên đã ảnh hưởng rất lớn đến nghiệp vụ BHYT, hay thu nhập thấp, thậm chí mất thu nhập do đại dịch, nên một bộ phận người dân đã phải hủy bỏ các hợp đồng bảo hiểm nhân thọ. Nhu cầu về bảo hiểm nhân thọ nhìn chung bị dừng lại hoặc giảm đi đáng kể.

Thứ tư, hoạt động tái bảo hiểm cũng bị chững lại do dịch bệnh, bởi phần lớn các nghiệp vụ bảo hiểm thương mại có số tiền bảo hiểm lớn, các doanh nghiệp bảo hiểm phi nhân thọ Việt Nam đều phải tái ra nước ngoài. Vì dịch bệnh mà việc chuyển tái bảo hiểm cũng bị ảnh hưởng đáng kể. Thực tế này liên quan khá nhiều đến các nghiệp vụ bảo hiểm kỹ thuật, bảo hiểm hàng hải, bảo hiểm hỏa hoạn...

MỘT SỐ GIẢI PHÁP

Để tháo gỡ khó khăn cho các doanh nghiệp, người lao động chịu ảnh hưởng của đại dịch Covid-19 có liên quan đến lĩnh vực bảo hiểm, tác giả đề xuất một số giải pháp sau:

Về phía Chính phủ

Một là, cần tiếp tục thực hiện các giải pháp để đẩy mạnh người tham gia BHXH, BHYT, BHTN; giải quyết chế độ bảo đảm chính xác, kịp thời, thuận tiện. Tiếp tục đổi mới phương thức phục vụ người dân, khuyến khích giải quyết hồ sơ qua hệ thống dịch vụ công trực tuyến và chi trả không dùng tiền mặt. Triển khai kịp thời các chương trình hỗ trợ người lao động, người sử dụng lao động bị ảnh hưởng bởi dịch Covid-19 theo các nghị quyết, quyết định của Chính phủ và Thủ tướng Chính phủ; đánh giá kết quả thực hiện, tiếp tục chủ động rà soát, đề xuất sửa đổi, bổ sung các chính sách hỗ trợ người lao động, người sử dụng lao động phù hợp.

“ Do tình hình dịch bệnh diễn biến phức tạp, nên người dân và doanh nghiệp ngày càng ý thức hơn về tầm quan trọng của bảo hiểm thương mại trong việc bảo vệ sức khỏe bản thân và gia đình. ”

Hai là, hướng dẫn, hỗ trợ người lao động, người sử dụng lao động tiếp cận các gói hỗ trợ; đa dạng hình thức tiếp nhận hồ sơ (không phụ thuộc vào địa giới hành chính) cũng như việc cắt giảm tối đa thời gian giải quyết hồ sơ xuống còn không quá 1 ngày làm việc... để chính sách hỗ trợ đến được với người lao động, người sử dụng lao động một cách sớm nhất, hiệu quả nhất.

Ba là, tiếp tục cho giãn thời gian thực hiện nghĩa vụ thuế, cho phép chậm nộp các loại thuế (bao gồm cả thuế thu nhập doanh nghiệp, thuế thu nhập cá nhân, thuế giá trị gia tăng...). Bên cạnh việc giãn thời gian nộp thuế, Chính phủ tiếp tục nghiên cứu để miễn, giảm thuế cho doanh nghiệp.

Bốn là, các doanh nghiệp hoạt động dịch vụ, trong đó có nhiều doanh nghiệp bảo hiểm nhân thọ và phi nhân thọ thu lợi nhuận từ hoạt động tài chính là khá lớn. Vì thế, Chính phủ cần cân nhắc việc hạ lãi suất của các ngân hàng thương mại sao cho phù hợp để ít ảnh hưởng đến tình hình lợi nhuận của họ.

Năm là, Chính phủ cần có các chính sách hỗ trợ doanh nghiệp trong tất cả các ngành để hạn chế tình trạng cắt giảm nhân sự, ảnh hưởng lâu dài đến quá trình

hồi phục của doanh nghiệp sau đại dịch. Ngoài ra, cần nhanh chóng nghiên cứu và quyết toán trong việc mở cửa trở lại nền kinh tế liên quan đến các vấn đề, như: chính sách visa, thị thực, chính sách xuất - nhập khẩu, mở cửa ngành hàng không...

Về phía các bộ, ngành

Thứ nhất, Bộ Tài chính cần tạo điều kiện để các doanh nghiệp bảo hiểm có thể điều chỉnh về sản phẩm và phí bảo hiểm để kiểm soát rủi ro, giúp kinh doanh có hiệu quả hơn. Ngoài ra, cần cho phép các doanh nghiệp bảo hiểm đồng ý cho phép khách hàng là các tổ chức, doanh nghiệp chia thành nhiều kỳ nộp phí bảo hiểm để giãn thời gian thanh toán, giảm áp lực tài chính cho doanh nghiệp.

Thứ hai, BHXH Việt Nam cần tiếp tục hướng dẫn cụ thể, chính xác việc miễn đóng, tạm dừng đóng các loại BHXH, bảo hiểm thương mại và BHYT cho các tổ chức, doanh nghiệp thuộc diện hỗ trợ của Chính phủ. Đồng thời, cần phối hợp với Vụ BHXH (thuộc Bộ Lao động, Thương binh và Xã hội) ban hành các văn bản hướng dẫn quá trình thu nộp phí BHXH phù hợp với thực tế của tình hình dịch bệnh để tạo mọi thuận lợi cho các doanh nghiệp cả hiện tại và sau khi dịch bệnh được khống chế hoàn toàn.

Về phía doanh nghiệp

Các doanh nghiệp bảo hiểm trong nước cần nâng cao vị thế, năng lực của mình qua việc đẩy mạnh tăng vốn, nâng mức xếp hạng tín nhiệm, cơ cấu tổ chức quản lý theo chuẩn quốc tế, xây dựng chương trình quản trị rủi ro doanh nghiệp chặt chẽ, đa dạng hóa danh mục rủi ro...

Bên cạnh đó, doanh nghiệp bảo hiểm cần đa dạng hóa các sản phẩm nhằm đáp ứng nhu cầu được bảo vệ của khách hàng với chi phí hợp lý. Đây còn là cách để doanh nghiệp tạo nền tảng kết nối với nhóm khách hàng tiềm năng. Trong tương lai, khi khả năng tài chính vững vàng hơn, họ có thể tham gia những gói sản phẩm cao hơn. □

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Chính phủ (2021). *Nghị quyết số 126/NQ-CP, ngày 08/10/2021 về việc sửa đổi, bổ sung Nghị quyết số 68/NQ-CP, ngày 01/7/2021 của Chính phủ về một số chính sách hỗ trợ người lao động và người sử dụng lao động gặp khó khăn do đại dịch Covid-19*
2. Thủ tướng Chính phủ (2021). *Chỉ thị số 11/CT-TTg, ngày 04/3/2021 về các nhiệm vụ, giải pháp cấp bách tháo gỡ khó khăn cho sản xuất, kinh doanh, đảm bảo an sinh xã hội ứng phó với dịch Covid-19*
3. Hiệp hội Bảo hiểm Việt Nam (2021). *Số liệu thị trường bảo hiểm Việt Nam năm 2021*